

Методи психологічних досліджень

1. Методологічні принципи щодо пояснення психічних явищ.
2. Класифікація методів психологічного дослідження.
3. Характеристика емпіричних методів.
4. Етапи психологічного дослідження.

Література

- Анастази А. Психологическое тестирование. – М.: Педагогика, 1982.
- Готтданкер Р. Основы психологического эксперимента. – М., 1982.
- Данилова Е.Е. Беседа как один из методов школьного психолога / Активные методы в работе школьного психолога. – М., 1990, С. 96-108.
- Дружинин В.Н. Экспериментальная психология. – М., 1997.
- Общая психодиагностика / Под. ред. А.А. Бодалева, В.В. Столина. – М., 1987, С. 10-13, 46-53.
- Сидоренко Е.В. Методы математической обработки в психологии. – СПб, 1996.

Методологічні принципи психології

- Детермінізм;
- Єдність свідомості і діяльності;
- Розвиток психіки в діяльності;
- Принцип відображення;
- Системність і структурність;
- Цілісність;
- Принцип реконструкції;
- Взаємодія і розвиток.

Основні принципи дослідження

- **Діалектичний** — потребує вивчення предмета у всіх його зв'язках і відношеннях, розкриття суперечностей, єдності і боротьби протиріч, переходу кількісних змін у якісні.
- **Об'єктивний** — потребує вивчення психічних явищ такими, якими вони є в дійсності, вивчення психіки шляхом виявлення об'єктивних умов її походження та її об'єктивних проявів.
- **Генетичний** — потребує розглядання будь якого психічного явища як процесу, дослідження ходу його розвитку.

Класифікації методів психологічного дослідження

- **Всезагальні методи** (філософські або методологічні принципи);
- **Загальні методи** (властиві всім наукам);
- **Специфічні методи** (використовуються у різних галузях науки).

Класифікація методів

(за А.В.Петровським)

- **За контактом** – контактні і неконтактні;
- **За умовами діяльності** – лабораторні і природні;
- **За характером взаємодії** – відкриті і закриті;
- **За цілями** – випадкові і цілеспрямовані;
- **За упорядкуванням діяльності** – суцільні і вибіркові;
- **За фіксацією результатів** – констатуючі і оцінюючі.

Класифікація методів (за Б.Г.Ананьєвим)

- Організаційні;
- Емпіричні;
- Методи обробки експериментальних даних;
- Інтерпретаційні.

Організаційні методи

```
graph TD; A[Організаційні методи] --> B[Порівняльний]; A --> C[Лонгітюдний]; A --> D[Комплексний]; B --> B1[Порівняльно-онтогенетичний]; B --> B2[Порівняльно-патологічний]; B --> B3[Порівняльно-педагогічний];
```

Порівняльний

Порівняльно-
онтогенетичний;

Порівняльно-
патологічний;

Порівняльно-
педагогічний.

Лонгітюдний

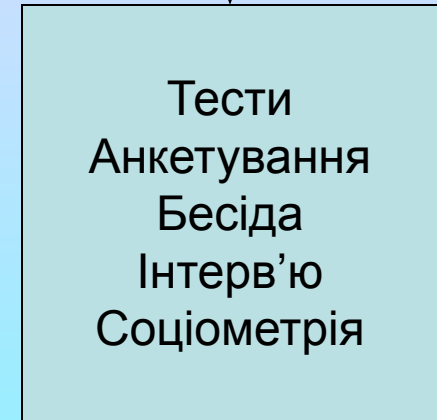
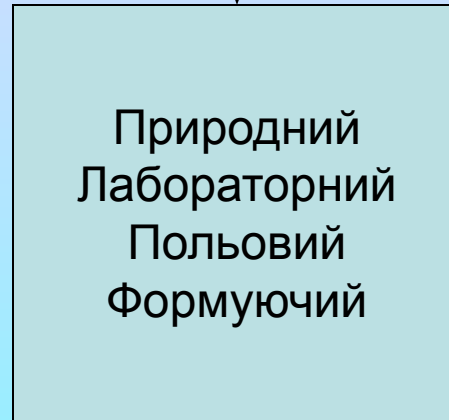
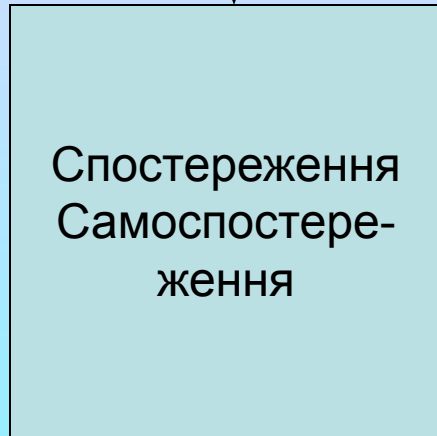
Комплексний

Емпіричні методи

Обсерваційні

Експериментальні

Психодіагностичні

Біографічний

Моделювання

Аналіз продуктів діяльності

Методи обробки даних

Кількісний

Кореляційний аналіз

Факторний аналіз

Якісний

Класифікація

Типологізація

Систематизація

Періодизація

Інтерпретаційні методи

```
graph TD; A[Інтерпретаційні методи] --> B[Генетичний]; A --> C[Структурний]; B --> D[Виділення фаз, стадій, етапів, рівнів розвитку психіки у онто і філогенезі]; C --> E[Встановлення зв'язків між досліджуваними явищами];
```

Генетичний

Виділення фаз,
стадій, етапів,
рівнів розвитку
психіки у онто і
філогенезі

Структурний

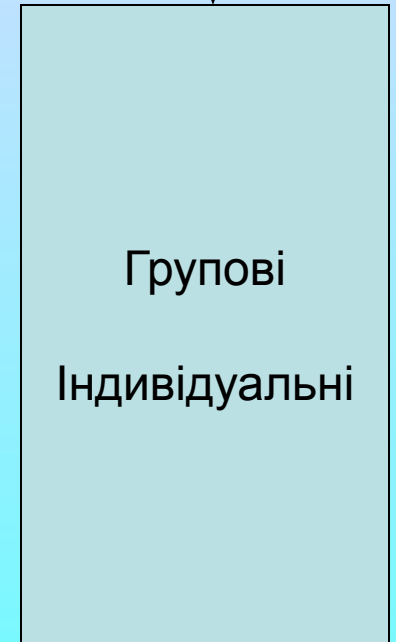
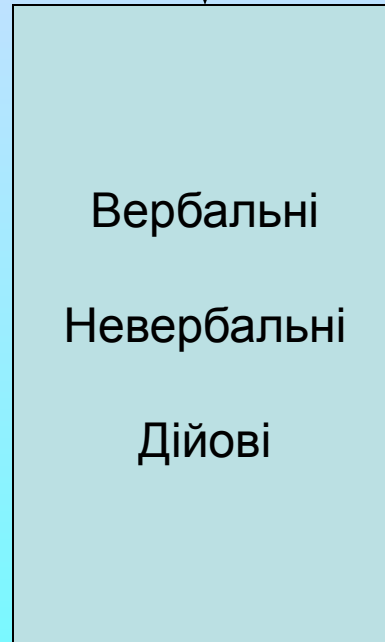
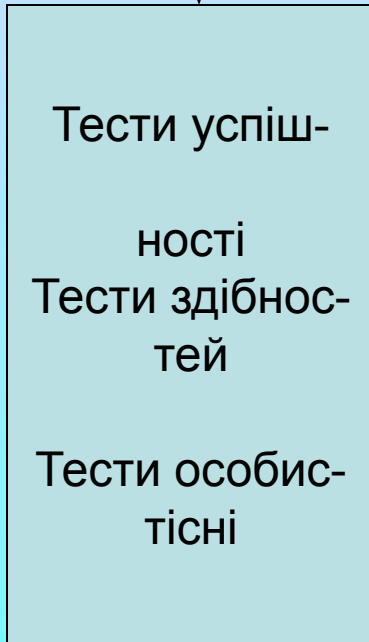
Встановлення
зв'язків між
досліджуваними
явищами

Види тестів

За змістом

За матеріалом

За формою
проведення

Види спостережень

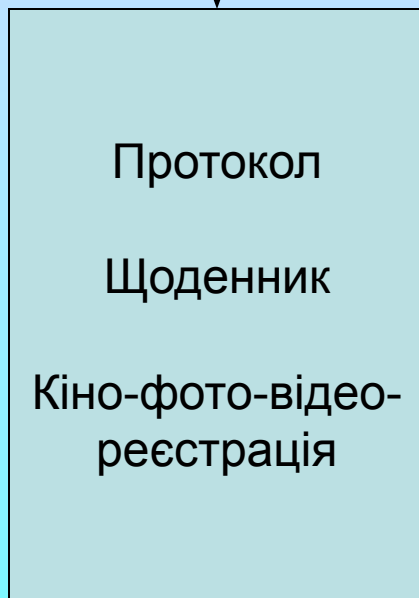
Хронологічні — лонгітюдні, періодичні, одиничні;

В залежності від ситуації спостереження — польові, лабораторні, спровоковані в природних умовах;

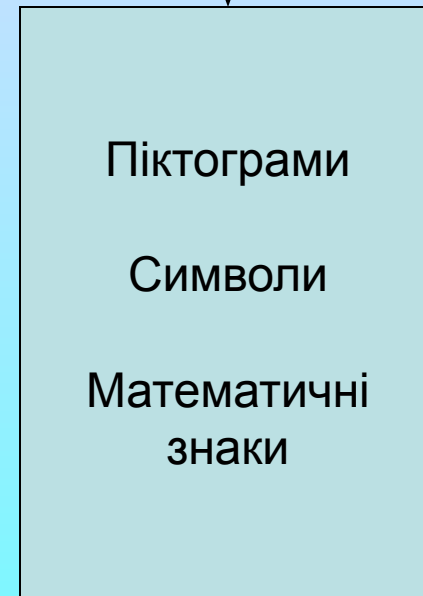
В залежності від позиції спостережника — відкриті і приховані; включені і невключені.

Види запису результатів спостереження

Суцільний

Вибірковий

Вимоги до методу спостереження

- Цілеспрямованість;
- Планомірність;
- Природність умов спостереження;
- Систематичність;
- Обов'язковість реєстрації результатів спостереження

Переваги методу спостереження

- Природність поведінки піддослідних;
- Можливість спостерігати за групою;
- Можливості якісного аналізу даних;
- Можливість тривалого спостереження;
- Можливість спостереження в різних ситуаціях;
- Може принципово бути піддане повторним перевіркам на предмет точності і валідності.

Недоліки методу спостереження

- Пасивна позиція дослідника;
- Наявність суб'єктивізму;
- Обмежена можливість кількісного аналізу;
- Не всі психічні явища доступні спостереженню.

Види опитування

```
graph TD; A[Види опитування] --> B[Анкетування]; A --> C[Бесіда]; A --> D[Інтерв'ю];
```

Анкетування

Бесіда

Інтерв'ю

Види анкетування

За обсягом — суцільне і вибіркоче;

За способом спілкування — очне і заочне;

За процедурою проведення — групове і індивідуальне;

За способом вручення анкети — поштове і роздаткове.

Види анкет

```
graph TD; A[Види анкет] --> B[Відкриті]; A --> C[Стандартизовані]; A --> D[Змішані];
```

Відкриті

Стандарти-
зовані

Змішані

Правила конструювання анкет

1. Включати лише питання, що мають відношення до завдань діагностики;
2. Уникати питань, що викликають негативне ставлення до діагностики;
3. Питання мають бути доступні і зрозумілі респондентам;
4. Питання мають бути логічно послідовними;
5. Спочатку ставляться питання загального характеру, а потім уточнюючі;
6. По кожному параметру використовують декілька питань;
7. Формулювання питань має передбачати лаконічні відповіді.

Вимоги до методу бесіди

Створення доброзичливої атмосфери для встановлення контакту;

Наявність цілі дослідження;

Підготовка питань для проведення бесіди;

Ведення запису відповідей респондента.

Етапи проведення інтерв'ю

- **Підготовчий** — визначення предмета і об'єкта опитування, складання плану, постановка дослідницьких завдань, вибір способу реєстрації даних;
- **Комунікативний** — встановлення контакту, інформування про мету опитування, дослідження за планом, зняття напруги, висловлювання подяки за участь в роботі;
- **Аналітичний** — обробка інформації, її аналіз, зіставлення з даними, отриманими за допомогою інших методів.

Аналіз продуктів діяльності (контент-аналіз)

Джерела

```
graph TD; A[Джерела] --> B[Документальні]; A --> C[Матеріальні]; B --> B1[Листи]; B --> B2[Фотографії]; B --> B3[Щоденники]; B --> B4[Відеозаписи]; C --> C1[Творчі результати в різних видах мистецтва]; C --> C2[Археологічні знахідки тощо];
```

Документальні

Листи
Фотографії
Щоденники
Відеозаписи

Матеріальні

Творчі результати
в різних видах
мистецтва
Археологічні
знахідки тощо

Етапи психологічного дослідження

Підготовчий - визначення мети, формулювання гіпотези, ознайомлення з літературою, вивчення фактичного матеріалу.

Експериментальний — проведення конкретного дослідження.

Обробка даних — використання методів матстатистики для підтвердження достовірності отриманих даних, їх підрахунки.

Інтерпретаційний — пояснення здобутих фактів на основі психологічної теорії, підтвердження або заперечення гіпотези.